

Manuál mentoringu

aktualizovaná verze

Ing. Jaroslav Kovář

Jana Vlčková

Alexandr Fikart

2024

OBSAH

1. MENTORING	2
1.1. CO JE TO MENTORING?	2
1.2. KDO JE MENTOR	2
1.3. CHARAKTERISTIKA MENTORA	3
1.4. PRINCIPY MENTORSKÉHO VZTAHU	3
1.5. VZÁJEMNÝ VZTAH V MENTORINGU	5
1.6. ZÁKLADNÍ PRAVIDLA, PRINCIPY, DOVEDNOSTI A POSTUPY MENTORINGU	5
1.7. ÚSKALÍ A RIZIKA MENTORINGU	6
1.8. MENTORING PRO PROPUŠTĚNÉ OSOBY	7
1.9. MENTORING VE VYKONÁVACÍM ŘÍZENÍ	8
2. NÁVAZNOST PÉČE NA PROGRAMY ZACHÁZENÍ VE VĚZNICÍCH	9
2.1. SARPO	9
2.2. PROGRAMY ZACHÁZENÍ.....	9
2.3. NAVÁZÁNÍ SPOLUPRÁCE S PMS ČR	16
3. DOHLED PROBAČNÍHO PRACOVNÍKA	17
4. OSOBNÍ CHARAKTERISTIKY	18
4.1. POSTOJ SPOLUČNOSTI K PACHATELŮM TRESTNÉ ČINNOSTI	20
4.2. SPECIFIKA ŽIVOTNÍCH SITUACÍ OSOB ODSOUZENÝCH K VT	20
5. KOMUNIKACE S KLIENTY SE SPECIFICKÝMI POTŘEBAMI VE SPECIFICKÝCH SITUACÍCH	20
6. ZÁSADY ZPĚTNÉ VAZBY	21
7. ZDROJE INFORMACÍ K IDENTIFIKACI PŘÍZNAKŮ KONFLIKTU	22
8. AKTIVNÍ NASLOUCHÁNÍ	23
9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	25
10. SBORNÍK ZÁKLADNÍCH INFORMACÍ PŘI ŘEŠENÍ SITUACÍ S PROPUŠTĚNÝM ODSOUZENÝM	26
10.1. CO BYCH MĚL VĚDĚT PŘED VÝBĚREM ZAMĚSTNÁNÍ	26
10.2. CV– ŽIVOTOPIŠ	26
10.3. JAK A KDE HLEDAT PRÁCI	27
10.4. JAKÉ JSOU OBECNÉ ZÁSADY PRACOVNÍHO POHOVORU	28
10.5. CO BYCH MĚL VĚDĚT JAKO ZAMĚSTNANEC	28
10.6. PODNIKÁNÍ – ŽIVNOSTENECKÝ ZÁKON	31
10.7. O JAKOU SOCIÁLNÍ POMOC MOHU POŽÁDAT	31
10.8. CO KDYŽ NEMÁM PRÁCI	33
10.9. NA KOHO SE JEŠTĚ MŮŽU OBRÁTIT	34
10.10. POSTUP ZALOŽENÍ E-MAILOVÉ ADRESY	35
10.11. FINANČNÍ GRAMOTNOST	36
10.12. KAM SE JÍT PORADIT	38

Vítejte ve světě mentorování, milé mentorky a milí mentoři!

Tento program je zaměřen na obnovení narušených vztahů prostřednictvím změny v chování a jednání pachatele. Přesto, že by potrestání mělo pachatele odradit od dalšího trestné činnosti a mělo by mít odstrašující vliv i na zbytek společnosti, kriminalita se tu objevuje stále. V jisté míře je kriminalita normální a přirozená. Mysleme však na to, že by neměla tuto mez překračovat. **Proto je nutné pracovat stěmi, kdo překročili či překračují hranice zákona**, aby se eliminovala další trestná činnost. Efektivní práce s osobami s kriminální minulostí se ukazuje jako stále aktuální a potřebné téma.

1. MENTORING

1.1. CO JE TO MENTORING?

Mentoring je metoda velice stará, **pojmenování mentor se objevuje již v Homérově eposu Odysseus**. Když Homér odcházel do války, svěřil svého syna do výchovy svému příteli Mentorovi.

Mentoring je řízený a vědomý způsob, jak předávat informace, dovednosti a zkušenosti. Je to způsob rozvoje jedince, kdy zkušenější osoba předává své vědomosti a znalosti osobě méně zkušené.

Mentoring je často spojován se slovem **koučing**. V našem pojetí je dovednost koučovat součastí výbavy mentora. Je to zejména schopnost kladení otázek, podpora druhé osoby stanovovat si cíle a nacházet vlastní řešení.

U mentoringu je nezbytným předpokladem zkušenost a znalost práce a prostředí. I proto bychom mohli mentoring přirovnat k neformálnímu vedení lidí. Mentor je **osobnost, kterou lidé následují, které důvěřují a kvůli které je práce baví.**

Mentor je učitel, průvodce a přítel. Mezi mentorovaným a mentorem vniká vztah, jehož cílem je profesionální rozvoj mentorovaného. **Mentori se stávají vzorem, někým, komu mentorovaný důvěřuje.** Pomáhají lidem růst. Podporují a dodávají lidem odvalu v jejich rozvoji. Pokud se všechno dobře daří, z mentorovaného se stává profesionál, který se pak po určité době zcela přirozeně může sám stát mentorem.

1.2. KDO JE MENTOR

Mentor tady není proto, aby udílel rady nebo řešil problémy mentorovaných. Jeho role je pouze upozornit na možná úskalí a pomoci mentorovanému se způsobem, jak úskalí nejsnáze překonat. Prostřednictvím vhodných a dobře položených otázek pomáhá podívat se na věci z jiné perspektivy. Při tom mentorovanému pomáhá budovat sebedůvěru a sebevědomí a zvyšovat jeho osobní potenciál.

„Mentor je rádce, poradce, školitel, vychovatel, konzultant, který v rámci mentoringu svému svěřenci radí, motivuje jej, usměrňuje a předává své zkušenosti.“

1.3. CHARAKTERISTIKA MENTORA

Mentorem se může stát kdokoli, kdo má zkušenosti v určité oblasti a chce je předávat dál.

V případě mentoringu v trestní justici nezáleží na věku osob v konkrétním vztahu. Často se stává, že jsou klienti ve věku rodičů mentora.

Důležité je aby byl průvodce zkušený, orientovaný v běžné společnosti a vedl klienta při překonávání různých překážek spojených nejen s jeho trestní minulostí, ale i se současnými problémy.

Co může nabídnout mentor lidem s trestní minulostí je především přijetí individuality člověka, sdílení a předání zkušeností a znalostí z prostředí většinové společnosti, v oblasti komunikace s úřady Nabízí znalost orientace v sociální síti, vede k tomu, aby se klient naučil si potřebné informace vyhledat a zjistit.

Mentor se stává také vzorem, že lze žít i bez páchaní trestné činnosti, je velkou podporou při zvládání konfliktních a obtížných situací, s nimiž se člověk potýká po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody nebo při vykonávání alternativního trestu.

Mentoring v trestní justici slouží k mobilizaci sociálních zdrojů, jelikož u odsouzených dochází ke klíčovému nedostatku zkušeností absenci sociálních vztahů jako důsledek kriminálního chování a uvěznění. Neformální vztah s mentorem hraje klíčovou roli při vybudování sociálního kapitálu nezbytného pro úspěšné zapojení se zpět do společnosti. **Úspěch mentorského vztahu spočívá kromě jiného v délce a intenzitě kontaktu, jelikož běžní pracovníci a úředníci nikdy nemají takový prostor pro samotnou klientskou práci jako mentoři.**

1.4. PRINCIPY MENTORSKÉHO VZTAHU

Základem vztahu, který vzniká mezi mentorem a mentee, tedy osobou jenž je mentorem vedena, je oboustranná dobrovolnost. Společně navazují neformální až přátelský vztah.

Principy mentorského vztahu jsou spatřovány v podpoře a doprovázení při zvyšování kompetencí v životě propuštěného.

Mentor dále pomáhá při hledání zdrojů a nasměrování propuštěného k osobnímu rozvoji a ke schopnosti řešit své vlastní problémy.

Mentor zastává roli zprostředkovatele mezi propuštěným a většinovou společností.

Významní druzí jsou pojmáni jako osoby, které plní důležitou roli v životě mentorovaného a v jeho vnímání sama sebe. Významní druzí zastávají roli důležitých činitelů v procesu socializace člověka a nejen primární. Svou roli sehrávají i v procesu sekundární socializace. Mezi významnými druhými a osobou je důležitý emocionální vztah, jinak by učení bylo obtížné.

Významným druhým se může stát právě mentor, s kterým bývalý pachatel navazuje v těžkém období svého života emocionální vztah založený na důvěře a podpoře. V tomto období života člověka se záznamem v rejstříku trestů, se mentor stává důležitou osobou, která odráží obraz reality a také rozráží mýty o tom, jakým způsobem je člověk vnímán svým okolím.

Zásadní oblasti pomoci pro mentee spatřujeme v pomáhání při zvyšování sebevědomí, v konfrontaci mentee s negativními postoji a nevhodným chováním, v učení příkladem, ve vysvětlování.

Mentor stojí na straně mentee při kritických situacích a pomáhá se v nich zorientovat, nabízí rady, dává nové nápady, apod.

Role a kompetence těchto dvou spolupracujících osob jsou dány hlavně postavením mentora, který má pružně reagovat na potřeby rozvoje svého svěřence. **Oba pak mají totožnou zodpovědnost za rozvoj jejich vztahu, za jeho hladký průběh a za dosažení vytčených cílů.**

Základní principy mentorského vztahu můžeme shrnout do následujících bodů:

Nezávislost a nestrannost

Mentor při spolupráci s mentee postupuje nezávisle na svých postojích a názorech, nehodnotí postoje ani názory mentee. Mentor vždy sleduje uspokojování potřeb mentee a vyvaruje se jakéhokoliv jednání, které sleduje osobní prospěch nebo prospěch jiných osob.

Zákaz diskriminace

Služba

orientace, politické příslušnosti, světového názoru, sociálního statusu, víry nebo náboženství apod.

Respekt k právům a morálce

Při poskytování služby mentor vždy jedná v souladu s právními předpisy, morálními zásadami a principy občanského soužití.

Mlčenlivost

Všechna sdělení mentee jsou považována za důvěrná. Mentor je vázán mlčenlivostí o všech informacích o mentee a to i po ukončení spolupráce.

Bezplatnost

Mentoring je poskytován jako bezplatná služba.

Respekt

Je respektováno právo mentee vyjádřit svá přání, potřeby, názory, postoje a rozhodnutí, jako i právo mentee odmítnout nabízenou službu nebo odstoupit od ní a to i bez udání důvodů.

Individuální práce s mentee

Mentor přizpůsobuje práci s každým mentee, jeho individuálním charakteristikám. Mentor jedná asertivně. Zejména neslibuje, co nemůže splnit, je pro mentee dobrým příkladem.

Prevence

Mentor předchází v rámci svých možností a schopností vzniku konfliktu s mentee a takovému jednání mentee, které by bylo v rozporu s právem či morálkou.

Mentor upozorňuje mentee na rizika jeho jednání, které je v rozporu s právem či s morálními zásadami, pokud jsou mu známa.

Mentor upozorňuje, že má oznamovací povinnost, a vysvětluje mu, co tato oznamovací povinnost obnáší.

Mentor je veden ideou, že je součástí sociální reintegrace klienta, a podle svých schopností a možností se snaží o co největší přínos tomuto procesu.

Mentor se stává aktivním naslouchačem ve chvílích, kdy mentee potřebuje sdílet svoje starosti. Pro bývalého pachatele trestné činnosti je důležitá pomoc v emoční oblasti. Zejména ve schopnosti identifikovat pocity, přeformulovat je tak, aby byl mentee motivovaný k dosažení úspěchu, případně se připravil na selhání. Následujícím druhem pomoci je **produktivní konfrontace**, při níž spolu oba vedou diskuzi o úmyslech negativního chování, aniž by byl mentor kritický anebo odsuzující. Velmi cenné jsou informace, které navrhnou možná řešení či doporučují vhodné zdroje užitečných informací. Jednou z dalších oblastí je zvyšování sebevědomí i podpora při hledání a posuzování možností, které jsou mentee k dispozici.

„Mentor je rádce, poradce, školitel, vychovatel, konzultant, který v rámci mentoringu svému svěřenci radí, motivuje jej, usměrňuje a předává své zkušenosti.“

V mentoringu v trestní justici **definice mentee** zní zhruba takto **mentee je osoba s trestní minulostí, která potřebuje podporu a vedení na cestě k rozhodnutí k životu bez páčání trestné činnosti**

Mentee může být naopak mnohdy životně zkušenější a starší než mentor, ale na druhou stranu mívá snížené sebevědomí, uvědomuje si stigmatizaci, která ho doprovází v důležitých momentech začleňování se do společnosti, může být neznalý fungování společnosti bez páčání trestné činnosti, v tom je naopak zkušenější a znalejší mentor.

1.5. VZÁJEMNÝ VZTAH V MENTORINGU

Na první pohled se může zdát, že mentee by měl být v podřadné pozici vůči mentorovi, ale není tomu tak. Tento vztah je rovnocenným partnerským vztahem založeným na respektu, důvěře a všeobecné sociální a psychické podpoře.

Tam, kde intervence mentora trvá delší dobu, má mentoring větší vliv než u pachatelů s menším rozsahem jednotlivých setkání.

Druhým rysem je frekvence jednotlivých setkání. Pokud probíhají setkání jednou či vícekrát do týdne, snižuje se riziko opakování trestné činnosti.

A posledním, ne však méně důležitým rysem, který snižuje nebezpečí recidivy je mentoring jako součást komplexního přístupu. Komplexní přístup pojímá problém ze všech stran a řeší ho všemi dostupnými způsoby. Jedná se o změnu chování mentorovaného, doplnění si vzdělání a zapojení se do programů pro získání zaměstnání.

Mentoring je doplněn především dlouhým a pracovním poradenstvím.

1.6. ZÁKLADNÍ PRAVIDLA, PRINCIPY, DOVEDNOSTI A POSTUPY MENTORINGU

Mentor je člověk hodný následování, má přirozenou autoritu, velké zkušenosti a znalosti ve svém oboru. Jen odbornost ale nestačí. Je potřeba vcítit se do pocitu nováčka,

Norway
grants

Pomáháme k novým možnostem

Technický proces – vzhledem k zpětné vazbě z věznic, kdy doba od nahlášení mentora do věznice a první schůzky je vzhledem ke vzdálenému výstupu klienta příliš vzdálen jsou stanoveny termíny do kdy musí mentor plnit nastavené cíle vzhledem ke klientovi, věznici a projektovému týmu. Nastavit proces tak, aby byli jasně dané termíny do kdy se co musí.

Technický proces mentoři

1. Výběr klienta – na základě dotazníků od koordinátora
2. Potvrzení převzetí klienta – emailem koordinátorovi (koordinátor nahlásí do věznice)
3. První schůzka s klientem - Domluva s kontaktní osobou ve věznici na termínu první schůzky s klientem (mentor kontaktuje věznici do 5 pracovních dnů). Schůzka s klientem ve věznici (první schůzka se uskuteční nejpozději 21 dnů od převzetí klienta)
4. Po schůzce s klientem vyplnění analýzy klienta (z každé schůzky s klientem musí být proveden zápis), analýza se dodává společně s výkazem práce v měsíci, kdy byla schůzka uskutečněna.
5. Individuální plán práce s klientem – je sepsán po první schůzce a je doplňován průběžně po celou dobu práce s klientem. Individuální plán se odevzdává s výkazem práce v měsíci, kdy proběhla první schůzka s klientem a finální verze plánu po skončení spolupráce s klientem.
V závěru práce s klientem se vyplní příloha: Vyhodnocení úspěšnosti klienta, která se předá koordinátorovi.
6. Průběžná práce s klientem - Dle dohody s klientem mentor dodává koordinátorovi mentorů:
 - Práce – v případě, že připravuje mentor pro klienta pracovní pohovory – poskytuje průběžně CPPP informace o počtu pohovorů, výsledek pohovorů a v případě přijetí kopii pracovní smlouvy.
 - Ubytování – v případě, že připravuje mentor pro klienta ubytování – poskytuje CPPP informaci o ubytovacím zařízení.
 - Oddlužení – mentor připraví všechny podklady pro oddlužení od klienta a předá je kolegům, kteří provedou klienta procesem oddlužení (kontakt na kolegy z insolvenčí předává mentorům koordinátor).
7. Spolupráce s úřady, probačním úředníkem apod.
8. Ukončení spolupráce s klientem, závěrečné zprávy Klient na konci spolupráce vyplňuje – Hodnotící dotazník podpořené osoby – vyplněný dotazník p

1.7. ÚSKALÍ A RIZIKA MENTORINGU

Ne všechny mentorské vztahy přináší prospěch. Mentee, stejně jako mentor, nemusí mít ze vztahu jen užitky. Předpokládá se velká míra porozumění rizikům a úskalím, která s sebou mentoring nese a je dobré mít je na paměti. Měl by o nich být informován mentor, který s klientem přichází do kontaktu

Hlavní zásadou je neformálnost vztahu.

Nosnou oblastí přínosu a rizik je osobnost zúčastněných pracovníka, který poskytuje svoje znalosti
schopnosti
dovednosti
proaktivní přístup
jiný pohled na věc

a přesto dokáže být nehodnotícím partnerem. Předává své zkušenosti dál a je na něm, do jak velké míry je angažovaným pracovníkem, a které faktory ho v práci s mentee ovlivňují.

Nakonec záleží na klientovi, jak využije nabízené pomoci. Důležité je jeho vlastní přesvědčení a to, zda se chce se svou minulostí vyrovnat a začít znovu jinak.

Je nutné si uvědomit, že mentor nesupluje práci sociálních kurátorů, probačních úředníků ani jiných úředníků a pracovníků, kteří pracují s cílovou skupinou osob s trestní minulostí.

Je nutné si uvědomit i možnost ambivalentního postoje ke klientovi na základě jeho předchozí trestné činnosti, která může být pro mentora nepřijatelná, a mohla by spolupráci ovlivnit

Mentorova podpora klienta má vést k úplnému osamostatnění klienta

Mentor by si měl uvědomit, jaké typy klientů jsou pro ně nepřijatelné a vyrozumět o tom vedoucího služby reintegračního mentoringu.

Ukončení mentoringu může být v mnoha ohledech problematické, ačkoli se to na první pohled nezdá. Úskalím se ukončení stává ve chvíli, kdy je spolupráce s mentee problematická
neplní dohody
nelze ho nakontaktovat
není reakce ze strany mentee,

Mentor tak může stát před rozhodnutím, kdy a jakým způsobem kontakt ukončit.
klienti se závislostmi do mentoringu nepatří

Jedním z pravidel, které mentee podepisuje v dohodě s mentorem je, že nebude chodit na schůzky pod vlivem žádné návykové látky.

Může se stát, že klient přijde pod vlivem návykové látky na schůzku s mentorem, což se u této cílové skupiny někdy stává, že pod tíhou okolností života nedokáže odolat např. alkoholu.

Toto je třeba si s klientem vyjasnit a případně se domluvit, jakým způsobem bude spolupráce pokračovat. Mentee by si měl uvědomit, že ač u mentora najde pochopení, má spolupráce jistá pravidla, která je nutné respektovat.

Akutní závislost je velmi silnou překážkou pro řešení situace nezaměstnanosti, proto se jako nejlepší východisko jeví motivovat klienta k řešení závislosti, přimět ho k uvědomění si problému a následnému řešení.

Rizika mentoringu :

mentormůže být vnímán jako osoba ohrožená
důležitost vhodného výběru mentora
syndrom vyhoření

V průběhu spolupráce se riziko špatného vlivu může snižovat na pravidelných intervizích, kde se schází intervizor se všemi aktivními mentory a probírají různá témata, jež vyvstávají v jednotlivých vztazích.

1.8. MENTORING PRO PROPUŠTĚNÉ OSOBY

Mentoring v trestní justici je poskytován osobám s kriminální minulostí, které mají snahu zapojit se zpět do společnosti bez dalšího páchaní trestných činů. **Mentor je proškolený laik, jenž je na blízku klientovi a pomáhá mu s jeho problémy a starostmi.**

Sociální kontrola je definována jako „konfrontace reálného chování jedince nebo skupiny s kolektivně sdílenými hodnotami a normami tohoto chování, průběžně prováděná účastníky sociální interakce.

Sociální kontrola může být označena za tlak společnosti na jedince, skupiny či větší seskupení lidí, aby se chovali tak, jak je pro společnost žádoucí a vhodné. **V některých případech se může v mentorském vztahu sociální kontrola, především neformální, stát jedním ze základních stavebních jednotek vztahu.**

Pojem **reintegrace** nejlépe vystihuje, o co by mělo v mentorském vztahu jít, tedy o pomoc a podporu osob s kriminální minulostí při znovuzачlenění do společnosti.

Pro úspěšnou **reintegraci** jedinců do společnosti je vhodná komplexní a kontinuální sociální práce, která začíná již ve výkonu trestu odnětí svobody. V dnešní době se ve věznicích provádí tzv. programy zacházení, podle nichž by mělo být s odsouzenými spolupracováno na změně jejich dosavadního způsobu žití. Součástí programu zacházení jsou pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity, zájmové aktivity a oblast aktivit zaměřujících se na vnější vztahy.

Znovu začlenění jedinců může být obtížným úkolem, který se potýká s řadou problémů a komplikovaných situací. Následující výčet problémů nebude zřejmě uceleným soupisem všech faktorů ovlivňujících **reintegraci** odsouzených osob, měl by však zohlednit ty nejzákladnější.

1.9. MENTORING VE VYKONÁVACÍM ŘÍZENÍ

Mentoring ve vykonávacím řízení znamená pomoc mentora klientovi, který má v danou dobu uložený alternativní trest. Základním rozdílem mezi mentoringem pro osoby s uloženým alternativním trestem a mentoringem pro osoby opouštějící výkon trestu odnětí svobody je především v cílech mentoringu.

V případě spolupráce ve vykonávacím řízení je mentor především podporou pro úspěšné vykonání alternativního trestu.

Romský mentoring je založen na oboustranně dobrovolné spolupráci mezi klientem a mentorem. Podpůrný vztah tak spoluvytváří proškolený laik, jenž náleží ke stejné komunitě (etnické skupině) jako klient. Prostřednictvím tohoto vztahu jsou klientům předávány fungující vzorce chování členů jejich vlastní komunity. Právě zapojení laika rozšiřuje stávající možnosti práce s klienty, kteří se vzhledem ke způsobu života pohybují na hranici společenských norem.

2. NÁVAZNOST PÉČE NA PROGRAMY ZACHÁZENÍ VE VĚZNICÍCH

2.1. SARPO

Odsouzení jsou po nástupu do VTOS posuzováni dle metodiky SARPO týmem zaměstnanců dle jednotlivých zaměření:

- vychovatel- trestní minulost (způsobená újma), adaptace v nástupním oddělení
- psycholog- rozbor trestné činnosti s dopadem na oběť, závislosti, osobnost a chování
- sociální pracovník bydlení, zaměstnání, finance
- speciální pedagog rodina a sociální kontakty, vzdělání a výchova, protektivní faktory

2.1.1. Jaké jsou obecně hlavní vlastnosti nástroje SARPO?

SARPO (Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených) je validizovanou metodou na vyhodnocování kriminogenních rizik vedoucích k recidivě trestné činnosti. Zaměřuje se na kategorizaci odsouzených podle statických a dynamických rizik, rozlišování mezi riziky vnitřními (život ve vězení) a vnějšími (život ve společnosti), stanovení vhodných a efektivních intervencí a predikci dalšího kriminálního chování. Ve všech těchto čtyřech bodech je SARPO inovativní, neboť dříve neexistoval takový jednotný systém.

2.1.2. Co je nástroj SARPO

Prediktivní nástroj na hodnocení rizik a kriminogenních potřeb odsouzených v podobě elektronického programu.

Nástroj posuzuje pravděpodobnost opětovného selhání odsouzeného na základě:

- výpočtu statického rizika z údajů o kriminálním chování,
- výpočtu dynamického rizika vyhodnocujícího celkem 4 v 8 rizik 7 základních životních oblastech,
- odhadu způsobení újmy a specifikace potenciální oběti na základě analýzy trestné činnosti,
- vyhodnocení motivace a sebehodnocení

Výsledkem hodnocení SARPO je komplexní zpráva s validizovanými výpočty vyjadřujícími míru statických a dynamických rizik. Komplexní zpráva slouží jako podklad pro volbu nejvhodnějších strategií zacházení v programu zacházení. Ten je pravidelně vyhodnocován a případně dále přizpůsobován rizikům a potřebám odsouzeného.

2.2. PROGRAMY ZACHÁZENÍ

Během výkonu trestu je odsouzený povinen dodržovat vnitřní řád věznice, který kromě jiného vymezuje druh a obsah činností, které jsou pro jednotlivé skupiny odsouzených povinné nebo dobrovolné. Okruh konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se zúčastnit nebo které může vykonávat, jsou stanoveny v programu zacházení.

K dosažení účelu výkonu trestu věznice stanoví pro každého odsouzeného program zacházení jako základní formu cílevědomého a komplexního působení, jehož cílem je připravit

odsouzeného na soběstačný život v souladu se zákonem po propuštění z výkonu trestu. Součástí působení na odsouzeného jsou rovněž metody a formy práce zaměřené na oblast řešení důsledků a dopadů trestné činnosti na poškozeného. Program se nezpracovává v případech, kdy odsouzený má vykonat trest nebo jeho zbytek ve výměře nepřesahující 3 měsíce.

Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti.

Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, případně jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho soběstačný život v souladu se zákonem. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr.

V rámci programu zacházení se pro odsouzené nezařazené do výstupního oddělení vytvářejí nejméně 3 měsíce před propuštěním podmínky pro soběstačný život v souladu se zákonem a za tím účelem se aktualizuje program zacházení.

Při vypracování programu zacházení věznice podle potřeby spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení.

2.2.1. Realizace programu zacházení

Věznice na základě komplexní zprávy zvolí program zacházení, který pro odsouzeného považuje za vhodný. Přitom sleduje zejména minimalizaci identifikovaných rizik, která měla nebo mají souvislost s trestnou činností, popřípadě mohou mít vliv na páchaní trestné činnosti v budoucnu.

Program zacházení s odsouzenými se člení na
pracovní aktivity,
vzdělávací aktivity,
speciální výchovné aktivity,
zájmové aktivity,
oblast utváření vnějších vztahů.

Pracovními aktivitami programu zacházení se rozumí
zaměstnávání,
práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice (§ 32 odst. 2 zákona),
pracovní terapie, vedená zaměstnanci Vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním.

Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se rozumí
vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm,
vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu),
vzdělávání v korespondenčních kursech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky.

Speciálními výchovnými aktivitami programu zacházení se rozumí sociální, speciální pedagogické, psychologické a terapeutické působení vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, zaměřené zejména na
oblast příčin a důsledků páchaní trestné činnosti,
rizika a kriminogenní potřeby,
osobnost odsouzeného, nebo
změnu postojů, myšlení a chování odsouzeného.

Zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených.

Při realizaci programu zacházení je věznice povinna využívat co nejširší škálu forem, metod a prostředků, které vyžadují aktivní přístup odsouzených a obsahují prvky sebeobsluhy. Programy zacházení s jednotlivými odsouzenými schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce.

2.2.2. Druhy programů zacházení

Odsouzenému s nízkými riziky se stanoví **program minimálního zacházení**, ve kterém se klade důraz na aktivity pracovní a zájmové. Program minimálního zacházení je charakterizován menší mírou odborné intervence.

Odsouzenému se středními až vysokými riziky se stanoví **program standardního zacházení** ve kterém se klade důraz na aktivity pracovní a vzdělávací. Program standardního zacházení je charakterizován střední mírou odborné intervence a činnostmi obecně cíleným

Odsouzenému s vysokými až velmi vysokými riziky se stanoví **program speciálního zacházení**, ve kterém se klade důraz na aktivity speciálně výchovné a vzdělávací. Program speciálního zacházení je charakterizován větší mírou odborné intervence a činnostmi speciálně výchovnými.

Odsouzenému, kterého je, vzhledem k délce trestu či potřebě pomoci při vytváření příznivých podmínek pro soběstačný způsob života v souladu se zákonem, nutno připravit na život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, se stanoví **program výstupního zacházení**.

Pravidelnou součástí programu zacházení jsou dle možností a nabídky věznice zájmové a volnočasové aktivity. Aktivity lze kombinovat tak, aby program zacházení byl sestaven v potřebné míře individualizovaně. Pokud existuje více variant programu zacházení, které jsou ve svém důsledku rovnocenné, umožní se odsouzenému výběr konkrétní varianty. Přijetí programu zacházení stvrdí odsouzený podpisem.

Odsouzený odmítající stvrdit podpisem přijetí programu zacházení se zařadí do **programu základního motivačního zacházení**, ve kterém se klade důraz na dodržování pořádku a bezpečnosti a pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného. Motivační program je charakterizován individuální mírou odborné intervence s cílem motivovat odsouzeného ke změně postojů a chování.

2.2.3. Vyhodnocování programů zacházení

Úspěšnost plnění programu zacházení odsouzeného v oblasti cílů, jednotlivých aktivit, pořádku a kázně se vyhodnocuje zpravidla jednou

- za měsíc ve věznici pro mladistvé,
- za dva měsíce ve věznici s dohledem a dozorem a ve výstupních odděleních věznic s ostrahou a se zvýšenou ostrahou,
- za tři měsíce ve věznici s ostrahou,
- za šest měsíců ve věznici se zvýšenou ostrahou.

Odsouzený je prokazatelně seznámen s výsledky vyhodnocení zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu).

Při vyhodnocení se program zacházení aktualizuje v souladu s mírou a úspěšností jeho plnění. Odsouzený se na aktualizaci programu zacházení podílí. Aktualizací programu zacházení je i změna varianty programu zacházení.

Hodnocení úspěšnosti plnění programu zacházení je součástí komplexního hodnocení naplňování účelu výkonu trestu.

2.2.4. Standardizované programy ve výkonu trestu

2.2.4.1. Program 3Z

Program Zastav se, Zamysli se a Změň se (dále jen "program 3Z") byl vytvořen adaptací programu „Stop, Think and Change“ londýnské probační služby v rámci projektu Transition Facility v letech 2005 a 2006. Společná pracovní skupina VS ČR a Probační a mediační služby po úpravě manuálu anglického programu provedla jeho pilotáž ve třech věznicích a třech probačních střediscích. Po skončení projektu VS ČR zavedla program 3Z do penitenciární praxe.

Program 3Z je kognitivně behaviorální program s terapeutickými prvky pro dospělé odsouzené muže a ženy.

Hlavním cílem programu 3Z je vést odsouzené k vytvoření si adekvátního náhledu na trestnou činnost a uvědomit si a přijmout konkrétní důsledky vyplývající z jejího páchání. Jednotlivé body programu 3Z podněcují odsouzené ke změně postojů a myšlení vedoucích ke kriminálnímu jednání. Odsouzení jsou motivováni k získání nových sociálních dovedností a k nekriminálnímu soběstačnému způsobu života po propuštění.

Kritéria pro zařazení odsouzených

žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s minimální lhůtou 4 měsíce před soudním projednáním. Přihlíží se k zahájení spolupráce s Probační a mediační službou. Nebo 6 měsíců do konce výkonu trestu odnětí svobody, zpravidla během umístění odsouzeného ve výstupním oddělení, opakovaná trestná činnost (minimálně 2x soudně trestán), motivace k řádné účasti, nenarušované např. eskortami k soudu, schopnost porozumět základním instrukcím, informacím a jednoduchému textu.

Kontraindikací zařazení odsouzených do programu 3Z je

duševní nemoc v akutně neošetřeném stavu,
výrazná porucha osobnosti,
sexuálně motivovaný trestný čin,
zvláštní bezpečnostní režim.

Realizace programu

Program 3Z je pro indikovanou skupinu odsouzených nepovinnou činností, zařazení odsouzeného je podmíněno jeho souhlasem.

Program 3Z je ve věznici realizován dvakrát ročně, zpravidla na jaře a na podzim. Sezení programu 3Z probíhají 1x týdně a nepřesahují 120 minut, přičemž na přípravu a vyhodnocení připadá stejná časová dotace.

Kritériem pro dokončení programu 3Z odsouzenými je absolvování minimálně 9 sezení při dodržování jeho pravidel a naplnění jeho účelu. Odsouzený získá osvědčení o absolvování vydané věznicí.

2.2.4.2. Program GREPP

Program vychází z Usnesení vlády České republiky ze dne 16. srpna 2006 č. 949, kterým byl schválen Plán úkolů boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí na období 2006- 2008, stanovuje postup zacházení s odsouzenými za trestné činy spáchané na dětech (osoby do 18 let týrání dětí, komerční sexuální zneužívání dětí i sexuální zneužívání bez komerčního aspektu).

Program GREPP 1, který je intenzivním, krátkodobým reedukačním programem pro pachatele trestných činů násilí na dětech, mezi něž patří zejména týrání dětí, komerční sexuální zneužívání dětí a sexuální zneužívání bez komerčního aspektu (dále jen „program GREPP 1“).

Program GREPP 2, který je dlouhodobým terapeutickým programem pro odsouzené, kteří úspěšně absolvovali program GREPP 1 (dále jen „program GREPP 2“).

Kritéria pro zařazení odsouzených

Posouzení kritérií pro zařazení odsouzených provádí psycholog.

Cílovou skupinou jsou odsouzení muži vykonávající trest ve věznicích s dozorem a ostrahou, kteří jsou ve výkonu trestu pro trestnou činnost dle trestního zákona č. 140/1961 Sb. § 204; § 205/a; § 212; § 215; § 216a; § 217a; § 232a; § 241; § 242; § 243; § 219 spáchanou na dětech či pro trestnou činnost dle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. § 168; § 169; § 185; § 186; § 187; § 189; § 190; § 191; § 192; § 193; § 195; § 201; § 202; dále § 198; § 199; § 140 spáchanou na dětech.

Kontraindikací zařazení odsouzených do programu GREPP je

zjevné osobnostní vlastnosti či duševní poruchy včetně výrazné poruchy osobnosti neslučitelné s edukativně terapeutickým působením,
zjevně nízká mentální úroveň,
organickypodmíněná psychická porucha,
těžká smyslová vada,
jazyková bariéra.

Realizace programu

Program GREPP 1 je pro indikovanou skupinu odsouzených povinnou činností, ke které není umožněn alternativní výběr.

Program GREPP 2 je pro indikovanou skupinu odsouzených nepovinnou činností, zařazení odsouzeného je podmíněno jeho souhlasem.

Pro odsouzené vykonávající trest ve věznici s dozorem je program GREPP 1 realizován ve Věznici Nové Sedlo. Pro odsouzené vykonávající trest ve věznici s ostrahou je program GREPP 1 realizován ve Věznici Heřmanice.

Program GREPP 2 je realizován pro odsouzené vykonávající trest ve věznici s ostrahou ve Věznici Heřmanice.

2.2.4.3. Program TP 21 JUNIOR

Program Terapeutický program 21 JUNIOR (dále jen "program TP 21 JUNIOR") byl vytvořen v roce 2007 na základě uloženého úkolu z gremiální porady GŘ VS ČR ze dne 23. 4. 2007- Ad II/3 „Realizace opatření k předcházení a včasnému odhalování násilí mezi obviněnými a mezi odsouzenými v roce 2006“. Program TP 21 JUNIOR byl třikrát pilotován ve Věznici Všehrdy v letech 2008 a 2009 u mladistvých odsouzených mužů, než byl v roce 2010 schválen k použití v penitenciární praxi.

Program TP 21 JUNIOR je edukativně u terapeutický program pro mladistvé odsouzené muže.

Hlavním cílem programu TP 21 JUNIOR je minimalizace násilných projevů v chování odsouzených snížením jejich aktuální, situačně podmíněné hladiny agresivity. Odsouzení jsou motivováni vytvořit si pozitivní náhled na nevhodnost řešení konfliktních a zátěžových situací agresivním jednáním, uvědomit si i vlastní zodpovědnost a přijetí konkrétních důsledků za své jednání a za porušování zásad slušného chování spojeného s násilím. Jsou vedeni k pozitivním změnám a podporováni naučit se využívat smysluplně svůj volný čas.

Kritéria pro zařazení odsouzených

Výběr a posouzení odsouzených ve věznici k zařazení do programu TP 21 JUNIOR provádějí speciální pedagog a psycholog.

Cílovou skupinou jsou mladiství odsouzení s poruchami chování, kteří se projevují násilnickými sklony a agresivitou v kolektivu ostatních mladistvých odsouzených, případně nevhodným chováním se znaky šikanování.

Kritérium pro zařazení odsouzených do programu TP 21 JUNIOR je

- a) opakované problémové chování vůči ostatní odsouzených a zaměstnancům
- b) chování a jednání s prvky násilí a agresivity,
- c) motivace k řádné účasti,
- d) schopnost porozumět základním instrukcím, informacím a jednoduchému textu.

Kontraindikací zařazení odsouzených do programu TP 21 JUNIOR je

duševní nemoc v akutně neošetřeném stavu,
výrazná porucha osobnosti,
zvláštní bezpečnostní režim.

Realizace programu

Program TP 21 JUNIOR je pro indikovanou skupinu odsouzených povinnou činností, ke které není umožněn alternativní výběr.

Program TP 21 JUNIOR je ve věznici realizován lektory, kteří splňují požadavky pro práci s touto cílovou skupinou, jenž jsou specifikovány v manuálu.

Program TP 21 JUNIOR je plánován na 12 týdnů intenzivního působení a další 4 týdny na jeho celkové vyhodnocení. Lektory jej realizují ve věznici dvakrát ročně, zpravidla na jaře a na podzim. Činnosti programu TP 21 JUNIOR probíhají denně a jsou rozděleny do týdenních bloků.

2.2.4.4. Program PARDON

Intervenční program pro řidiče s problémovým průběhem řídičské praxe (dále jen "program PARDON") byl vytvořen ve spolupráci s Centrem dopravního výzkumu, v.v.i. a jeho posláním je prevence recidivy rizikového dopravního chování. Program PARDON byl pilotován ve Věznici Pardubice a Věznici Odolov.

Program PARDON je krátkodobý terapeuticko edukativní program pro odsouzené muže. Jeho cílem je vytvoření náhledu problémového chování jedince, které vedlo k dopravnímu přestupku či k trestnému činu v dopravě.

Odborným garantem programu PARDON je psycholog odboru. Garantem programu PARDON je psycholog. Lektory programu PARDON jsou vyškolení zaměstnanci věznice.

Kritéria pro zařazení odsouzených

Posouzení kritérií pro zařazení odsouzených provádí psycholog ve spolupráci s vychovateli a speciálními pedagogy.

Cílovou skupinou jsou odsouzení muži vykonávající trest ve věznicích s dozorem, kteří jsou ve výkonu trestu pro trestnou činnost dle trestního zákona č. 140/1961 Sb. § 224/1,2; § 223; § 201/1,2c,d; § 171/1c nebo pro trestnou činnost dle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. § 148; § 274; § 337/1a.

Kontraindikací zařazení odsouzených do programu PARDON jsou:

zjevné osobnostní vlastnosti či duševní poruchy včetně výrazné poruchy osobnosti neslučitelné s terapeuticko edukativním působením,
zjevně nízká mentální úroveň,
organicky podmíněná psychická porucha,
těžká smyslová vada, jazyková bariéra,
nevyřešená závislost na návykových látkách,
chronicky zhoršený zdravotní stav, který je příčinou zdravotní nezpůsobilosti pro řízení motorového vozidla.

Realizace programu

Program PARDON je pro indikovaného odsouzeného nepovinnou činností, zařazení odsouzeného je podmíněno jeho souhlasem.

Program PARDON je ve věznici realizován lektory, kteří splňují kvalifikační požadavky, které jsou specifikovány v manuálu.

Program PARDON je plánován v celkovém rozsahu 39 hodin. Činnosti programu PARDON probíhají denně v rozsahu minimálně 6 hodin.

Program PARDON probíhá ve Věznici Pardubice a Věznici Odolov dvakrát ročně.

2.2.4.5. Program TP KEMP

Terapeutický program pro odsouzené pachatele násilné trestné činnosti (dále jen „TP KEMP“) byl vytvořen s využitím poznatků Psychiatricko psychologického centra Úřadu pro výkon vězeňství Kantonu Curych a Institutu forenzní psychologie v Praze. Jeho posláním je prevence recidivy násilných trestných činů. TP KEMP byl pilotován ve Věznici Vinařice v letech 2010 - 2012.

TP KEMP je dlouhodobý terapeutický program pro odsouzené muže. Jeho cílem je vytvoření náhledu na násilné chování a naučení se ovládnutí tohoto chování.

Kritéria pro zařazení odsouzených

násilný trestný čin proti jedinci či skupině osob dle odstavce 2,
nízká kriminální narušenost,
ochota odsouzeného připustit, že spáchal násilné trestné činy, za které je odsouzen,
motivace ke změně.

Kontraindikací zařazení odsouzených do TP KEMP je

absence motivace ke spolupráci odmítnutí podepsání terapeutického kontraktu,
výrazná porucha osobnosti,
agresivní a nepřiměřené chování vůči ostatním odsouzeným a zaměstnancům VS ČR,
závažné či opakující se nedodržování pokynů a zásad uvedených ve vnitřním řádu věznice,
nízká mentální úroveň, těžká tělesná či smyslová vada.

Realizace programu

TP KEMP je pro indikovaného odsouzeného nepovinnou nutností, zařazení odsouzeného je podmíněno jeho souhlasem.

TP KEMP je terapeutický program v trvání 18 měsíců.

TP KEMP probíhá ve Věznici Vinařice.

2.3. NAVÁZÁNÍ SPOLUPRÁCE S PMS

Středisko PMS je kontaktováno odsouzeným v případech, kdy je pravděpodobné, že soud při podmíněném propuštění z VTOS uloží dohled nebo další přiměřené povinnosti a omezení např. povinnost nahradit způsobenou škodu, podrobit se léčení závislosti, zdržet se návštěv konkrétního místa, apod.

Kontakt s PMS probíhá prostřednictvím vychovatele a sociálního pracovníka na základě vyplněného formuláře "Podnět k zahájení spolupráce s PMS" nejpozději 3 měsíce před termínem podání žádosti o podmíněné propuštění.

Před první konzultací pracovník PMS vychází z informací z "Podnětu ke spolupráci", seznámí se se spisovou dokumentací, osobní kartou a dalšími materiály vedenými věznicí o odsouzeném.

Shromážděné informace pracovník PMS ověří a na jejich základě vypracuje "Stanovisko PMS k žádosti o podmíněné propuštění", které obsahuje analýzu a shrnutí informací týkajících se motivace a zájmu odsouzeného žít na svobodě v souladu se zákonem, jeho potřeb (např. v oblasti vzdělání, pracovního zařazení...) a snahy odsouzeného nahradit poškozeným vzniklé škody. "Stanovisko" rovněž obsahuje shrnutí rizik v souvislosti s trestnou činností, které se odsouzený dopustil včetně doporučení opatření k jejich snížení a prevenci.

3. DOHLED PROBAČNÍHO PRACOVNÍKA

Dohled je opatření, které soudce ukládá, požaduje li za důležité po určitou dobu sledovat a kontrolovat chování odsouzeného. Dohled spočívá v odborném vedení a pomoci odsouzenému po propuštění z VTOS ke změně chování. Vede ke snížení rizika opakování trestné činnosti a tím k ochraně společnosti před další kriminalitou.

Dohled provádí probační úředník nebo asistent střediska PMS (dále jen „probační pracovník“) v místě, kde se odsouzený dlouhodobě zdržuje.

Dohledem se rozumí pravidelný osobní kontakt odsouzeného s probačním úředníkem, který probíhá na středisku PMS. Probační úředník má také ze zákona právo navštívit odsouzeného kdykoli v průběhu výkonu dohledu doma.

Dohled je především kontrolou dodržování podmínek, které soudce uložil. Probační úředník také nabízí odsouzenému pomoc při řešení problémů jako např. hledání a udržení si práce, zprostředkování možnosti léčby závislosti nebo řešení zadluženosti, včetně toho, jak uhradit škodu způsobenou trestným činem. V rámci dohledu je odsouzený veden k převzetí odpovědnosti za své chování a k řešení následků trestné činnosti.

Dohled probíhá způsobem stanoveným v probačním plánu, který sestavuje probační úředník ve spolupráci s odsouzeným. Tento plán popisuje jak často a kde budou probíhat konzultace jakým způsobem bude odsouzený plnit povinnosti a omezení uložená mu soudem v rámci dohledu. Plán také upravuje postup při zjištění, že odsouzený podmínky dohledu neplní.

Informace o tom, jak dohled probíhá, sděluje probační úředník nejméně jedenkrát za půl roku soudci.

Povinnosti odsouzeného v rámci dohledu:

- spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví, a plnit probační plán dohledu
- dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu probační úředník stanoví
- informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání a zdrojích obživy, dodržování soudem uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem
- umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje

Při méně závažném porušení podmínek dohledu upozorní probační úředník odsouzeného na zjištěné nedostatky a dá mu poučení, že v případě opakování nebo závažnějšího porušení stanovených podmínek, probačního plánu dohledu bude o tomto informovat soudce.

O závažném nebo opakovaném porušení podmínek dohledu informuje probační úředník soudce neprodleně po tomto zjištění. Neplnění soudem stanoveného dohledu může být důvodem k nařízení výkonu trestu, který byl odsouzenému podmíněně odložen, nebo ze kterého byl podmíněně propuštěn.

4. OSOBNÍ CHARAKTERISTIKY

Socializovaný neboli **normální typ osobnosti** má utvořené svědomí reakce na spáchaný trestný čin odpovídá běžným představám. Většinou jde o pachatele nedbalostní trestných činů, u kterých nejsou původně zřetelné zákonné důsledky, případně jsou zjevné okolní tlaky. Kontakt s tímto jedincem nebývá těžké navázat, na cestě za nápravou postačí běžný apel na morální hlediska, na citové vazby v okolí jedince a stimulace kladných vlastností osobnosti.

Neurotický typ pachatele

Osobnost tohoto pachatele je nápadná tím, že obsahuje neurotické prvky, např.

- úzkostnost
- depresivní ladění
- obsedantně kompulzivní porucha
- hysterické reakce apod.

To se většinou promítá do kriminálního jednání a způsobů spáchání trestných činů.

Delikventní jednání bývá důsledkem nevyřešených emocionálních konfliktů nejčastěji v rodině. Typický neurotický pachatel je

- převážně mladistvého věku
- pochází ze střední sociální vrstvy
- jednání je revoltou proti rodině ani ne tak proti společnosti

Takový pachatel má zřetelný rukopis při páčání trestné činnosti

- jde většinou o amatérské provedení
- zanechání zřetelných stop
- chaotický útěk z místa činu
- neúčelový či neinstrumentální charakter jednání

To znamená, že pachatel krade, aniž by věci potřeboval apod. Většina těchto pachatelů má fungující svědomí, avšak je nutné mít na mysli, že má jisté trhliny. V oněch trhlinách je jinak konformní jedinec schopen spáchat trestný čin.

Psychopatický typ

Převládá podíl osobnosti na spáchání trestného činu

Situační faktory ustupují do pozadí nebo nemají téměř žádný význam

Jednání s těmito pachateli je obtížné v běžných životních situacích, o to více pak v závažných situacích.

Rysy poruchy osobnosti:

Nedostává se mu smyslu pro odpovědnost

Nedostatečně kontroluje impulsy

Nedostatečný mravní cit

Chronicky či opakovaně asociální chování

Trest nemění chování

Jedinec je emočně nezralý

Neschopen prožívat pocit viny

Orientovaný pouze na sebe

Odborné studie shodně konstatují velký počet psychopatů mezi recidivisty. Lze proto přepokládat, že recidivující pachatel má vysokou pravděpodobnost, že bude psychopatického založení.

Nalézt účinný způsob komunikace a interakce s tímto typem osobnosti je ovšem i pro odborníka náročné. **Vinou oploštěné emocionality selhávají běžné postupy kladné stimulace, apelace na morální hodnoty, svědomí, pocit viny apod.** Ač v této typologii, se ještě běžně užívá pojem psychopat, v aktuálních klasifikačních systémech duševních poruch a nemocí je tento pojem vyřazen a nahrazen pojmem poruchy osobnosti a chování.

Další kategorií je **mentálně nedostačivý typ** pachatele, jehož osobnost se vyznačuje nízkou inteligencí. Tento typ pachatele lze celkem snadno rozpoznat, jeho nízká rozumová vybavenost je nápadná například způsobem vyjadřování.

používá omezenou slovní zásobu

jednoduché věty

spíše popisuje

není schopen vzhledu do motivace druhých

často není s to verbalizovat ani vlastní pohnutky

Při kontaktu s ním, si musí pracovníci dávat pozor na jeho zvýšenou sugestibilitu, je více ovlivnitelný ve smyslu bezděčného přejímání názorů druhých.

Psychotický typ, pachatel

V době spáchání trestného činu trpí některou z konkrétních podob duševního onemocnění, **psychózou**

Často se jedná o násilné trestné činy, které jsou nápadné svou bizarností, nesrozumitelností a brutalitou. Většinou se tento pachatel dostává do rukou psychiatrů nebo psychologů a bývá soudem osvobozen na základě jeho nepřičetnosti.

Znalost osobnostní typologie pachatelů pomáhá v práci s nimi. Pracovník si je vědom jistých zvláštností a toho, že u různých typů musí volit odpovídající postupy práce. Samozřejmě ne se všemi typy osobností pachatele lze pracovat v rámci mentoringu. V těžších případech onemocnění je nezbytná spolupráce psychologů a psychiatrů.

4.1. POSTOJ SPOLEČNOSTI KPACHATELŮM TRESTNÉ ČINNOSTI

Postoj společnosti k osobám, jež spáchaly trestný čin, je velmi podobný postojům společnosti ke kriminalitě vůbec. Společnost je značně ovlivněna obrazem, který předkládají dostupná média. V dnešní době plné různorodých prostředků komunikace, kdy se informace získávají téměř v momentu dění, se musí reportéři velmi snažit, aby zrovna jejich podání zpráv bylo poutavé a sledované. Proto je obraz zločinnosti, potažmo pachatelů trestné činnosti poměrně zkreslován a upravován tak, jak média potřebují pro sledovanost, prodejnost.

4.2. SPECIFIKA ŽIVOTNÍCH SITUACÍ OSOB ODSOUZENÝCH KVÝKONU TRESTU

Výstup z výkonu trestu, je velice silný okamžik. Propuštěný ze dne na den přijímá veškerou zodpovědnost za svůj budoucí život na svobodě a za jeho kvalitu. Každý je zejména povinen a tak podobně sám si zajistit ubytování, zaměstnání a obživu, plnit vyživovací povinnosti

Propuštění na svobodu představuje určitou zátěž. Tato zátěž je tím větší, čím déle byl člověk uvězněn. Velmi záleží na tom, jak jsou jedinci schopni zvládnout tzv. adaptační fázi, na které se podílejí dvě skupiny faktorů, a to osobnost propuštěného člověka, jeho zkušenosti, motivace a kompetence, odolnost k zátěži, a objektivní faktory, tj. podmínky, do nichž se člověk vrací (bydlení, možnost práce, zachované sociální vztahy, atd.).

Mít záznam v rejstříku trestů je pro většinu osob problém, s nímž se potýkají mnohdy i dlouho po odpykání trestu. Tím se dostávají do kruhu událostí, které se pro ně mohou stát nepřekonatelnými. Lidé se záznamem v rejstříku trestů narážejí na neochotu zaměstnavatelů tyto osoby zaměstnávat, často bez bližších informací o konkrétním jedinci či závažnosti a okolnostech trestné činnosti. Tím se bývalí pachatelé dostávají pomalu a jistě do situace, že žijí zesociálních dávek často na té nejnižší úrovni. Opakovaný neúspěch v zařazení se do společnosti působí odrazujícím účinkem a utvrzuje propuštěné v tom, že chtít se změnit a snažit se, stejně nemá význam. Nedostává se jim pocitu uspokojení, že se dokážou změnit sebevědomí se nezvyšuje, ba naopak, nemají pocit potřeby ani užitečnosti, apod. Je jen otázkou času a dalších okolností, kdy se takový člověk rozhodne pro opakování trestné činnosti s důsledkem opakovaného odsouzení.

Hrubý výčet obtíží, se kterým i se potýkají bývalí pachatelé na cestě do běžné společnosti, ukazuje, že odpykáním trestu nesnáze v životě těchto lidí nekončí. Pro osoby propuštěné z vězení je nejobtížnější období tzv. adaptační fáze, což je období, v němž si propuštěný zvyká na nové prostředí, oproti dosavadním zvyklostem. Toto období trvá individuálně, maximálně však dva roky.

5. KOMUNIKACE S KLIENTY SE SPECIFICKÝMI POTŘEBAMI VE SPECIFICKÝCH SITUACÍCH

Za představitele konfliktogenních jedinců „startérů“ konfliktních situací považujeme osoby, pro které je příznačný některý z následujících projevů či způsobů chování (jako osvojeného, opakovaně používaného vzorce chování).

Rozzuřený avšak kontrolující se jedinec, který svůj vztek vyjadřuje přímo, avšak jeho projevy jsou sociálně i morálně únosné. Většinou k tomu mívá pochopitelné a oprávněné důvody.

- Pokud tu situace dovoluje, vyslechněme ho, dejme mu možnost „odventilovat“ svůj vztek.
- Útočný, nepřátelsky chovající se jedinec, a to způsobem, který bývá neadekvátní podnětu, a většinou bývá sociálně či morálně nepřijatelný.
- Takto agresivně naladěného jedince nemá cenu „tlačit do kouta“. Spíše mu dejme najevo, že si uvědomujeme intenzitu jeho vzrušení i situaci, která jeho agresivitu vyvolala.
- Agresivní způsob jednání je způsob, kdy jedinec opakovaně reaguje nepřátelskými projevy, útočí, hádá se, fyzicky napadá ostatní, snaží se vždy a všude získat kontrolu nebo moc nad ostatními.
- Takovému jedinci, zejména proto, že je nedůvěřivý vůči ostatním, je většinou neschopen prožívat pocity své ani ostatních a je nepoučitelný ze svých vlastních chyb, bychom neměli dát najevo naši nejistotu. Je vhodné vůči němu vystupovat sebejistě, ale ne agresivně a dát mu jasně najevo, že situaci máme pod kontrolou.
- Impulzivně reagující jedinec, který se chová způsobem naprosto nepředvídatelným, jeho reakce jsou náhlé, bezohledné, většinou nepromyšlené.
- Vůči takto reagujícími jedinci je vhodné vystupovat spíše rázně, jasně mu sdělit svoje stanovisko, a to jednoduchým a věcným způsobem, vyhnout se slovním soubojům.
- Impulzivní způsob reagování, kdy jedinec opakovaně reaguje na životní události bez předchozí úvahy a realistického posouzení následků.
- Při jednání s ním proto vystupujme více direktivně, jasně vymežíme, co je možné a co ne, vyhýbáme se slovním soubojům, eventuálně můžeme naznačit, že většinu problémů si vyvolává sám.
- Velikášsky se prezentující se jedinec, jedná převážně lehkomyšlně, prezentuje své vynikající schopnosti a kvality. Ostatní považuje za méněcenné bytosti, které nestojí za pozornost.
- Vyhněme se posměšným či ironizujícím poznámkám, zároveň neposilujme velikášsky znějící výroky. Nedivme se jim, nepřeme se s nimi, nevnučujme jim vlastní názory, pouze je věcně konstatujme.
- Manipulativní způsob reagování, kdy jedinec se snaží opakovaně ovlivňovat či přesvědčovat ostatní pro vlastní sobecké zájmy. K tomu využívá emocionálně zabarvených argumentů, apeluje na naše city.
- V tomto případě je účinné dát jedinci najevo, že se s námi snaží manipulovat, že si to uvědomujeme. Nepouštíme se však s ním do rozvěklých diskusí, svůj postoj mu můžeme dát najevo i nepřímo slovy „mám dojem, pocit, že...“ (výhodou je, že vyjadřují svůj pocit, u kterého mohu setrvat i přes urputnou snahu partnera přesvědčit mě argumenty o opaku)

6. ZÁSADY ZPĚTNÉ VAZBY (ZV)

- ZV je především opisná, ne hodnotící
- ZV je spíše specifická, než všeobecná
- ZV bere ohled na potřeby, „dárce“ a „příjemce“
- ZV se týká chování, které může příjemce změnit

- ZV vyžadovaná je užitečnější než vnucovaná
- ZV se týká chování, které se uskutečnilo v daném okamžiku
- ZV vyžaduje jasnou komunikaci
- ZV by měla být validizována ostatními členy skupiny

DOPORUČENÍ:

- Nehodnoťme a nedávejme rady
- Hovořme o tom, co je příjemné, a také o tom co je trapné

7. ZDROJE INFORMACÍ K IDENTIFIKACI PŘÍZNAKŮ KONFLIKTU

Mezi základní zdroje psychologicky relevantních informací o hrozícím konfliktu jsou verbální a neverbální projevy člověka v konkrétní situaci a prostředí. Z verbálního projevu člověka můžeme usuzovat na převládající tendenci k sebeprosazení, soupeření či spolupráci. Z obsahu mluveného pak usuzujeme na:

- potřeby,
- přání,
- cíle jedince,
- popřípadě velmi často výhrůžky.

Např. ve slovním projevu dominantního jedince často zaregistrujeme tendence poroučet, mluvit krátce, úsečně, používat rozkazy.

Egoisticky zaměřený jedinec bude mluvit převážně o sobě, vychloubat se apod.

Pro agresivního jedince je typické stále důrazné prosazování, kritika, trestající postoje.

Podřídivý jedinec nebude odporovat, spíše napodobovat ostatní, nekriticky přejímat názory jiných apod. (Nebezpečné v momentu spojení s (dominantním, kterého obdivuje) při napadení.

Nositeli neverbálních informací jsou především:

držení těla (postoj, tzv. posturologie) kdy podle „otevřenosti či uzavřenosti“ postoje můžeme usuzovat na ochotu člověka komunikovat, vstupovat do vztahu, popř. se mu bránit, vyjadřovat nesouhlas

vzdálenost, kterou člověk při jednání udržuje (tzv. proxemika). Každý člověk si vytváří kolem sebe prostor tzv. zóny (společenskou, osobní, intimní).

výraz tváře (mimika), ve kterém se odráží především naše emocionální stavy (radost, úzkost, strach, zděšení smutek).

pohyby rukou (gestikulace) které vypovídají o našem temperamentovém založení, o momentálním psychickém rozpoložení např. nervozitě, tendenci k agresii (pícháním prstem proti osobě, se kterou jedním)

kontakty očima tvoří důležitou část komunikace s druhým člověkem:

zakrytí očí- brýle

dívat se mimo

dívat se skrz

těkat očima

Z pohledu se dá vyčíst momentální psychický stav, strach, úzkost, ale i klid, štěstí, pohoda.

tělesné doteky (**podání rukou, poplácávání,...** haptika) mohou mít buď rituální podobu nebo naznačují stupeň vztahu.

8. AKTIVNÍ NASLOUCHÁNÍ

Způsob, jak zjistit skutečné názory, postoje a pocity druhého a porozumět jeho potřebám. Cílem je porozumět pokud možno co nejpřesněji tomu, co druhý říká, vcítit se do toho, co prožívá. Cílem naslouchajícího by neměla být diskuse, uplatnění vlastních názorů či postojů nebo přesvědčování.

Povzbuzující +

reakce	cíl	Příklad
Povzbuzení (Stimulace)	Projevit zájem Povzbudit druhého, aby více řekl	„To je zajímavé, mohl byste mi říci něco víc o...“
Parafrázování (Přemlouvání, vyjádření hlavní myšlenky jinými slovy) Opakování obsahu řečeného	Dát najevo, že posloucháte a rozumíte tomu, co bylo řečeno. Ověřit si význam a smysl řečeného.	„Rozumím tomu dobře, že jste nespokojen, protože nemůžete dostatečně uplatnit své schopnosti?“
Vyjasňování řečeného (Dotazování, interpretace řečeného tak, aby ji druhý potvrdil či opravil).	Porozumět tomu, co bylo řečeno. Získat další nezbytné informace. Pomoci druhému vidět nové souvislosti.	„To se stalo tentýž den?“ „Vy to vnímáte jako ohrožení?“
Vyjádření pocitů partnera (Reflexe prožívání druhého, verbalizace citových obsahů)	Projevit porozumění tomu, co druhá osoba cítí. Umožnit druhému zhodnotit vlastní pocity ve srovnání s tím, jak je vnímá někdo jiný.	„Zdá se, že vás to podráždilo.“ „To ve vás vyvolalo obavy či strach?“
Shrnutí hlavních myšlenek, faktů i pocitů. (Sumarizace)	Zhodnotit přínos. Shrnout důležité myšlenky a náměty. Vytvořit základ pro příští rozhovor.	„Toto jsou, jak tomu rozumím, hlavní myšlenky, které jste řekl.“

Ocenění (Akceptace druhého)	Uznat význam problémů a pocitů druhého. Ocenit jeho snahu a jednání.	„Oceňuji vaši ochotu pro to něco udělat.“
Otázky, získání informací (bez změny tématu)	Získat nové informace. Porozumět tomu, co je nám sdělováno.	„Kdy se to stalo?“
Sdělování vlastních zkušeností a pocitů	Zprostředkování nových pohledů či řešení daného tématu. Informace mluvčímu, jak vnímáme jeho sdělování.	„Mám podobnou zkušenost s tímto problémem.“
Neverbální sdělování obsahu řečeného	Očným kontaktem, mimikou i pantomimikou dát najevo, že naslouchám.	

Brzdící -

reakce	příklad
1. Náhlá změna tématu rozhovoru (nezájem, obranná reakce)	„Já vím, ale mě zajímá jiná věc.“
2. Interpretace skrytých motivů	„To děláš protože...“
3. Rady, hodnocení, přemlouvání	„Měl bys co nejdříve požádat o rozvod.“
4. Popírání, vylouvání pocitů (zvláště negativních), event. utěšování	„Z toho si nic nedělej, ono se to zlepší.“ „Chlap se přece nebojí.“
5. Morální tlak, vyvolávání pocitu studu, viny	„Jak to můžeš říci, vždyť on je takový milý.“ „Tak tohle bys cítit vůbec neměl.“
6. Přehnaný důraz na zjišťování příčin a okolností	„Jak a kdy se to stalo?“
7. Mít předem utvořený koncept, poslouchat jen to, co chci slyšet	„Důvodem tvého trápení je tvůj otec.“
8. Ztráta očního kontaktu, celkovým neverbálním chováním vyjadřovat nezájem.	(Pohledy na hodinky, na podlahu apod.)

9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

PhDr. Veronika Šauerová: Metodika práce s odsouzenými při speciálních výchovných postupech snižujících stavy napětí, VS ČR, Praha 1998

PhDr. Veronika Šauerová: Výcvik asertivity, timemanagementu a relaxačních technik pro pracovníky justice, Justiční akademie ČR, Stráž pod Ralskem 2004

Bc. Šárka Kaplanová: Mentoring v trestní justici, Diplomová práce, UK Praha, Praha 2014

10.SBORNÍK ZÁKLADNÍCH INFORMACÍ PŘI ŘEŠENÍ SITUACÍ S PROPUŠTĚNÝM ODSOUZENÝM

10.1. Co bych měl vědět před výběrem zaměstnání

Faktory ovlivňující výběr povolání

Mezi faktory, které nejvíce ovlivňují výběr povolání jedince patří:

- a) Nabídka x poptávka volných pracovních míst v daném regionu
- b) Profesní požadavky na danou volnou pracovní pozici (např. dosažené vzdělání, praxe v oboru, jazykové a počítačové znalosti a dovednosti apod.)
- c) Znalost sama sebe, svých zájmů, motivace

Ad a)

Pokud je rozdílná nabídka volných pracovních pozic v daném regionu odlišná od poptávané pozice, je možnost buď zvolit rekvalifikaci, nebo se za požadovanou pozicí přestěhovat, tedy změnit region.

Ad b)

Profesní požadavky neodpovídají možnostem jedince, v tuto chvíli je možnost rekvalifikace, např.: kurz na požadovanou profesi, jazykové znalosti nebo třeba počítačový kurz.

Ad c)

Pokud jedinec zná sám sebe, svoji motivaci, své zájmy, může svoji profesní dráhu nejvíce ovlivnit.

Jedinec si nejčastěji volí takové zaměstnání, které jej nejvíce přitahuje, baví jej, zajímá se o něj. V tom případě by si měl položit 3 základní otázky a postupně si na ně odpovědět:

Jaké jsou představy o budoucím ideálním povolání?

Jaké jsou možnosti profesní přípravy na budoucí povolání?

Jaké jsou alternativní pracovní obory, pokud se představa o zvoleném povolání na samém začátku nesplní?

10.2. CV – životopis

Jaký je cíl životopisu?

Cílem životopisu je pozvání na osobní pohovor!!!!

Zásady tvorby životopisu:

profesní životopis se používá v první fázi výběrového řízení (v tzv. předvýběru), měl by obsahovat všechny požadované skutečnosti.

měl by být tematicky členěný,

měl by být sepsán tak, aby zaujal,

neměl by obsahovat nepravdivé údaje o vašich dovednostech,

neměl by být příliš dlouhý (cca 1 - 2 str. A4).

Základní náležitosti strukturovaného CV:

Osobní údaje

Vzdělání, kurzy, školení, osvědčení

Praxe

Znalosti a dovednosti (jazykové znalosti, znalost práce na PC detailně rozepsat, ŘP, další znalosti a dovednosti)

Referencē(seznam lidí s kontakty, na které se může zaměstnavatel obrátit a vyslechnout jejich nezávislý názor na vás)

Nejčastěji využívaný CV je aktuálně EUROPASS

www.europass.cz

Další www stránky pro napsání CV:

www.zivotopisonline.cz

www.zivotopisy-online.cz

www.cvonline.cz

www.zivotopis-cv.cz/

www.zivotopisy.cz

10.3. Jak a kde hledat práci

Takovou přílohu například vydává:

Mladá Fronta DNES příloha ZAMĚSTNÁNÍ (vychází pravidelně úterý, čtvrtek)
Deníky Bohemia příloha TRH PRÁCE (vychází pravidelně úterý, pátek)
Hospodářské noviny příloha KARIÉRA (vychází pravidelně v pondělí)
Lidové noviny příloha KARIÉRA (vychází pravidelně ve středu)

10.4. Jaké jsou obecné zásady pracovního pohovoru?

Usmívejte se a tvařte se optimisticky, snažte se neukázat trému a stres.
Pokud jednáte s nadřízeným, počkejte, dokud Vám nebude nabídnuto místo k sezení.
Vypněte si zvonění na mobilním telefonu. Telefonní hovory počkají po skončení sezení.
Pozorně a se zájmem poslouvejte po celou dobu pohovoru.
Udržujte oční kontakt.
Neustále si hlídejte i neverbální komunikaci (tj. gesta, mimiku, postoje těla)
Neodpovídejte pouze „ano“ nebo „ne“.
Odpovídejte pravdivě.
Neodpovídejte či nehovořte příliš dlouho, držte se profesních informací. Buďte věcní.
Mluvte stručně, jasně a výstižně.

10.5. Co bych měl vědět jako zaměstnanec

10.5.1. Jaká jsou základní práva a povinnosti zaměstnance a zaměstnavatele?

Zaměstnanci jsou povinni:

pracovat řádně podle svých sil, znalostí a schopností, plnit pokyny nadřízených vydané v souladu s právními předpisy a spolupracovat s ostatními zaměstnanci,
využívat pracovní dobu a výrobní prostředky k vykonávání svěřených prací, plnit kvalitně a včas pracovní úkoly,
dodržovat právní předpisy vztahující se k práci jimi vykonávané, pokud s nimi byli řádně seznámeni,
řádne hospodařit s prostředky svěřenými jim zaměstnavatelem a střežit a ochraňovat majetek zaměstnavatele před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím a nejednat v rozporu oprávněnými zájmy zaměstnavatele,
v době prvních 21 kalendářních dnů trvání dočasné pracovní neschopnosti dodržovat stanovený režim dočasně práce neschopného pojištěnce,
neužívat pro svou osobní potřebu výrobní a pracovní prostředky zaměstnavatele, včetně výpočetní techniky a telekomunikačního zařízení.

Zaměstnavatelé jsou povinni:

seznámit fyzickou osobu, které se u něho uchází o zaměstnání správy a povinnostmi, s pracovními podmínkami, s podmínkami odměňování a se specifickými povinnostmi ve vztahu k vykonávané práci, které vyplývají ze zvláštních předpisů,
řídít a kontrolovat práci podřízených zaměstnanců a hodnotit jejich pracovní výkonnost a pracovní výsledky,
co nejlépe organizovat práci,
vytvářet příznivé pracovní podmínky a zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví při práci,
zabezpečovat odměňování zaměstnanců dle platných zákonů,

vytvářet podmínky pro zvyšování odborné úrovně zaměstnanců,
zabezpečovat dodržování právních a vnitřních předpisů,
zabezpečovat přijetí opatření k ochraně majetku zaměstnavatele.

10.5.2 Jaká práva a povinnosti má zaměstnanec a zaměstnavatel při nástupu do zaměstnání (do pracovního poměru)?

Zaměstnavatel:

neobsahuje - li pracovní smlouva údaje o právech a povinnostech, které vyplývají z pracovního poměru, je zaměstnavatel povinen zaměstnance o nich informovat. Tyto povinné informace jsou uvedeny v Zákoníku práce.

Při nástupu do práce musí být zaměstnanec ještě seznámen s pracovním řádem a s právními a ostatní předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, jež musí při své práci dodržovat. Zaměstnanec musí být také seznámen s kolektivní smlouvou a s vnitřními předpisy.

10.5.3 Mohu být převeden na jinou práci – změna pracovního poměru?

změna pracovního poměru jen na základě vzájemné dohody změny pracovní smlouvy mimo skutečnosti, kdy je zaměstnavatel povinen zaměstnance na jinou práci převést.

Dále zaměstnavatel může zaměstnance převést i bez jeho souhlasu na dobu nezbytně nutnou i na jinou práci, než byla sjednána v případech odvrácení mimořádné události, živelní události nebo v případě prostoje.

10.5.4 Jak lze ukončit pracovní poměr (rozevázání pracovního poměru)?

pracovní poměr může být rozvázáán jen

dohodou: dohodne-li se zaměstnavatel se zaměstnancem, končí pracovní poměr sjednaným dnem. Dohoda musí mít písemnou podobu.

výpovědi – tímto způsobem může rozvázáat pracovní poměr zaměstnanec i zaměstnavatel. Výpověď musí být dána písemně a doručena druhému účastníkovi. Při výpovědi skončí pracovní poměr uplynutím výpovědní doby. Ta je stejná pro zaměstnance i zaměstnavatele a činí 2 měsíce a začíná prvním dnem následujícího kalendářního měsíce. Zaměstnavatel může dát zaměstnanci výpověď jen z důvodů, které jsou uvedeny v Zákoníku práce v § 52: ruší-li se zaměstnavatel nebo jeho část, přemísťuje li se zaměstnavatel nebo jeho část, stane li se zaměstnanec nadbytečným vzhledem k rozhodnutí zaměstnavatele, nesmí li zaměstnanec podle lékařského posudku konat dohodnutou práci, pozbyl-li zaměstnanec podle lékařského posudku dlouhodobě způsobilost konat dohodnutou práci, nesplňuje li zaměstnanec bez zavinění zaměstnavatele požadavky na řádný výkon práce a jejich nesplňování spočívá v neuspokojivých pracovních výsledcích,

okamžité zrušení pracovního poměru: pokud byl zaměstnanec odsouzen nepodmínečně k výkonu trestu, zaměstnanec poruší pracovní povinnosti zvlášt hrubým způsobem, zaměstnanec může pracovní poměr okamžitě zrušit: podle lékařského posudku mu zdravotní stav nedovoluje konat dosavadní práci a zaměstnavatel mu do 15 dnů ode dne předložení tohoto posudku neumožní konat jinou, pro něj vhodnou práci,

zrušením ve zkušební době: v této době může pracovní poměr zrušit jak zaměstnavatel, tak i zaměstnanec z jakéhokoliv důvodu nebo bez udání důvodu, zaměstnanec může dát zaměstnavateli výpověď z jakéhokoliv důvodu, nebo bez udání důvodu – 2 měsíční výpovědní lhůta, odstupné – ukončení pracovního poměru ze zákonných důvodů: ve výši minimálně jednonásobku, dvojnásobku nebo trojnásobku průměrného výdělku v případě výpovědi nebo dohody. Výše odstupného je v těchto případech odvislá od délky zaměstnání u zaměstnavatele, povinnosti zaměstnavatele při skončení pracovního poměru: zaměstnavatel je povinen vydat zaměstnanci potvrzení o zaměstnání a uvést v něm povinné údaje (zápočtový list). Vydává se ihned po skončení pracovního poměru nebo se zasílá poštou do rukou zaměstnance na adresu jeho bydliště. Dále zaměstnavatel vydává osobní dokumenty a vyžádá li si to zaměstnanec i pracovní posudek a to do 15 dnů od podání žádosti.

10.5.5. Pracovní doba a její druhy:

pracovní doba v ČR činí 40 hodin týdně. Zaměstnavatel je povinen poskytnout zaměstnanci nejpozději po 6 hodinách výkonu práce přestávku na jídlo a oddech v rozsahu 30 minut. Lze ji i rozdělit na části alespoň po 15 minutách. Tato přestávka se nesmí poskytovat na začátku a konci pracovní doby. Do pracovní doby se nezapočítává.

Pracovní dobu stanoví zaměstnavatel. Stanovená pracovní doba dle Zákoníku práce:

týdenní pracovní při jednosměnném provozu je 40 hodin
při dvousměnném pracovním režimu nesmí překročit 38,75 hodin týdně
při třisměnném a nepřetržitým pracovním režimu nesmí překročit 37,5 hodin týdně.

Pokud zaměstnanec odpracuje větší rozsah pracovní doby, jde o práci přesčas:

délka pracovní směny nesmí přesáhnout 12 hodin bez ohledu na typ pracovní doby, pracovní dobu určuje zaměstnavatel a stanoví začátek a konec pracovních směn; práci přesčas je možné konat jen výjimečně. Může jí nařídit zaměstnavatel z vážných pracovních a provozních důvodů. Nařízená práce přesčas nesmí u zaměstnance činit více než 8 hodin v jednotlivých týdnech a 150 hodin v kalendářním roce.

Mzda za práci přesčas:

za práci přesčas, o sobotách a nedělích nebo ve svátek přísluší zaměstnanci příplatky podle Zákoníku práce, a to ke stanovené mzdě.

Za práci přesčas náleží zaměstnanci náhradní volno nebo uvedené příplatky, evidenci pracovní doby zajišťuje zaměstnavatel.

Dovolená – její základní výměra – činí v ČR 4 týdny (zaměstnavatel může poskytnout i výměru dovolené vyšší) v každém kalendářním roce. Zaměstnanec může čerpat dovolenou pouze se souhlasem zaměstnavatele.

Při každé neomluvené absenci má zaměstnavatel možnost zkrátit dovolenou o tuto neomluvenou absenci.

Zákoník práce rovněž stanoví, co jsou to překážky v práci na straně zaměstnavatele a na straně zaměstnance.

Zákoník práce upravuje i další problematiku v pracovních právních vztazích: stanovení mzdy, odpovědnost za škodu, způsob informování a projednávání, působnost odborové organizace, Rada zaměstnanců a zástupce pro oblast BOZP, působnost vnitřního předpisu a další.

10.6. Podnikání - Živnostenský zákon – zákon č. 455/1991 Sb.

Nemusím se stát zaměstnancem vstoupit do pracovněprávního vztahu. Mohu začít podnikat. Pro fyzické osoby je podnikání jednou z alternativních forem získávání finančních prostředků, resp. příjmů použitelných pro jejich osobní potřeby a potřeby rodiny. Tyto podnikající osoby se většinou nazývají osoby samostatně výdělečně činné OSVČ.

10.6.1 Podnikání OSVČ, zahájení podnikatelské činnosti a rozdělení živnosti:

živnostenský zákon rozděluje celou oblast podnikání do živností (získání živnostenského oprávnění): živnosti ohlašovací, to jsou živnosti volné, ke kterým není potřeba zvláštní odbornost - kvalifikace, živnosti řemeslné a vázané, ke kterým je potřeba mít zvláštní odbornost - kvalifikaci a živnosti koncesované, ke kterým mimo odbornosti a kvalifikace je potřeba mít i příslušnou koncesi (koncesi udělují úřady)

fyzická osoba musí splňovat všeobecné a zvláštní podmínky pro získání živnostenského oprávnění. Všeobecné podmínky jsou: dosažení věku 18 let, způsobilost k právním úkonům a bezúhonnost

zvláštní podmínky: odborná způsobilost u živností řemeslných, vázaných a koncesovaných.

10.6.2 Podmínky provozování živnosti:

získání živnostenského oprávnění (dříve se říkalo živnostenského listu)

oprávnění k provozování živnosti koncesované

dodržovat povinnosti podnikatele pro provozování příslušné živnosti dle živnostenského zákona.

10.7. O jakou sociální pomoc mohu požádat?

Ocitne -li se člověk v tzv. hmotné nouzi (stav, kdy osoba či rodina nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb a současně nemůže svou situaci zlepšit vlastním přičiněním) může požádat o následující dávky:

příspěvek na živobytí

Nárok na příspěvek na živobytí vzniká osobě či rodině, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení (přiměřené náklady na bydlení jsou odůvodněné náklady na bydlení, maximálně však do výše 30 %, v Praze 35 %, příjmu osoby či rodiny) nedosahuje příjem této osoby či rodiny částky živobytí. Částka živobytí je stanovena pro každou osobu individuálně a odvíjí se od částek existenčního a životního minima.

doplatek na bydlení

Doplatek na bydlení řeší nedostatek příjmu k uhrazení nákladů na bydlení tam, kde nestačí vlastní příjmy osoby či rodiny včetně příspěvku na bydlení ze systému státní sociální

podpory. Dávka je poskytována nájemci nebo vlastníku bytu, který má nárok na příspěvek na živobytí. Výplata doplatku na bydlení je časově omezena na 84 měsíce v období posledních 10 kalendářních let. Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení (tj. nájmu, služeb s bydlením spojených a nákladů za dobavy energií) zůstala osobě či rodině částka živobytí.

Mimořádná okamžitá pomoc

Je poskytována osobám, které se ocitnou v situacích, které je nutno bezodkladně řešit. Zákon stanoví šest takových situací (např. postižení vážnou mimořádnou událostí živelní pohroma, větrná pohroma, ekologická havárie, požár apod., ohrožení sociálním vyloučením osob vracejících se z vězení, z dětského domova a zpěstounské péče nebo po ukončení léčby chorobných závislostí). Výše mimořádné okamžité pomoci se v jednotlivých případech liší. Žádosti o dávku pomoci v hmotné nouzi se podávají na příslušné krajské pobočce Úřadu práce ČR podle místa trvalého pobytu občana.

10.7.1.Co je to životní a existenční minimum?

Životní minimum je minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Životní minimum plní rozhodující úlohu při posuzování hmotné nouze. Životní minimum jednotlivce činí 3 860 Kč na měsíc.

Existenční minimum

Existenční minimum je minimální hranicí peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let. Existenční minimum jednotlivce činí 2 200 Kč na měsíc.

Životní a existenční minimum je využíváno také při zjišťování nároku na dávky, které zabezpečují adresnou pomoc rodinám s dětmi ve stanovených sociálních situacích (zejména u přídavku na dítě a porodného).

Životní minimum ani existenční minimum nezahrnují nezbytné náklady na bydlení. Ochrana v oblasti bydlení je řešena v rámci systému státní sociální podpory poskytováním příspěvku na bydlení a v systému pomoci v hmotné nouzi doplatkem na bydlení

10.7.2.Jaké sociální dávky ještě stát vyplácí?

V rámci systému státní sociální podpory se poskytují následující dávky:

Přídavek nadítě

Přídavek na dítě je poskytován rodinám s dětmi s nízkými příjmy. Nárok mají rodiny s příjmem **do 2,4násobku životního minima**. Přídavek na dítě je poskytován ve třech výších podle věku dítěte (do 6 let ve výši 500 Kč měsíčně, ve věku 6–15 let ve výši 610 Kč měsíčně a ve věku 15–26 let ve výši 700 Kč měsíčně).

Rodičovský příspěvek

Nárok na rodičovský příspěvek má každý rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 300 000 Kč, nejdéle do 4 let věku dítěte.

Příspěvek na bydlení

Touto dávkou stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu přihlášený v bytě trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem. Výplata příspěvku na bydlení je časově omezena na 84 měsíce v období posledních 10 kalendářních let.

Porodné

Touto dávkou se rodině s nízkými příjmy jednorázově přispívá na náklady související s narozením prvního dítěte. Výše porodného činí 13000Kč na první živě narozené dítě. Narodí-li se s prvním živě narozeným dítětem další živě narozené dítě nebo děti, výše porodného činí 19500Kč

Pohřebné

Nárok na pohřebné, tedy na sociální dávku, ze které je možné uhradit náklady za pohřeb, vzniká pouze v několika málo omezených případech.

Vzniká například v případě, kdy zemře nezaopatřené dítě. V takovém případě mají rodiče (nebo ten kdo uspořádá pohřeb) nárok na vyplacení dávky.

Nárok vzniká i tehdy, pokud například zemře matka samoživitelka (má nezaopatřené děti). Ten, kdo jí uspořádá pohřeb, pak má nárok na sociální dávku.

Nárok naopak nevzniká, pokud zemře jeden z manželů. I přes to, že sociální situace druhého z manželů může být těžká. Pro přiznání nároku na pohřebné totiž nejsou rozhodující příjmy žadatele (jako u většiny ostatních dávek), ale právě jen to jestli se jednalo o nezaopatřené dítě nebo rodiče nezaopatřeného dítěte.

Výše pohřebného je stanovena pevnou částkou 5 000 Kč.

Nárok na dávky má pouze fyzická osoba, jestliže ona a s ní společně posuzované osoby jsou hlášeny k trvalému pobytu na území České republiky a mají zde bydliště

Příjmy rozhodné pro nárok na dávky státní sociální podpory zahrnují především příjmy ze závislé činnosti, příjmy z podnikání nebo jiné samostatné výdělečné činnosti a dále dávky nemocenského a důchodového pojištění a podporu v nezaměstnanosti včetně obdobných příjmů z ciziny. Do rozhodného příjmu se započítávají tzv. čisté příjmy.

10.8. Co když nemám práci?

Ten, kdo hledá práci, se může obrátit na úřad práce a zaevidovat se jako uchazeč o zaměstnání. Uchazečem o zaměstnání se může stát fyzická osoba, která:

osobně požádá o zprostředkování vhodného zaměstnání úřad práce, v jehož správním obvodu má bydliště, a

splňuje zákonem stanovené podmínky pro zařazení do evidence uchazečů o zaměstnání.

10.8.1. Uchazeč o zaměstnání má právo

na zprostředkování zaměstnání, na poradenství a poskytování informací o pracovních příležitostech

na podporu v nezaměstnanosti při splnění zákonem stanovených podmínek

na zvýšenou péči při zprostředkování zaměstnání, pokud ji potřebuje napracovní rehabilitaci, pokud je osobou se zdravotním postižením.

10.8.2 Podpora v nezaměstnanosti

Nárok na podporu v nezaměstnanosti má uchazeč o zaměstnání, který získal v rozhodném období (tj. ve 2 posledních letech před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání) zaměstnáním nebo jinou výdělečnou činností dobu důchodového pojištění v délce alespoň 12 měsíců, tuto podmínku lze splnit i započtením náhradní doby zaměstnání, požádal úřad práce, u kterého je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání, o poskytnutí podpory v nezaměstnanosti

Podpůrčí doba pro poskytování podpory v nezaměstnanosti činí u uchazeče o zaměstnání, kterému je ke dni podání žádosti o podporu v nezaměstnanosti

- do 50 let věku 5 měsíců
- nad 50 do 55 let věku 8 měsíců
- nad 55 let věku 11 měsíců.

10.8.3. Výše podpory v nezaměstnanosti

Podpora v nezaměstnanosti činí v prvních dvou měsících podpůrčí doby 65%, další 2 měsíce 50% a po zbývající podpůrčí dobu 45% nebo pokud uchazeč o zaměstnání před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání bez vážného důvodu ukončil poslední zaměstnání sám nebo dohodou se zaměstnavatelem 45% po celou podpůrčí dobu.

Podpora v nezaměstnanosti se stanoví z průměrného měsíčního čistého výdělku, kterého uchazeč o zaměstnání dosáhl ve svém posledním ukončeném zaměstnání nebo z posledního vyměřovacího základu přepočteného na 1 kalendářní měsíc, pokud uchazeč o zaměstnání naposledy vykonával samostatnou výdělečnou činnost.

10.9. Na koho se ještě můžu obrátit?

Existuje řada neziskových organizací, které pomáhají lidem v nouzi. Seznam těchto organizací a služeb, které poskytují je možno nalézt na internetových stránkách www.mpsv.cz nebo www.portal.mpsv.cz. Mezi tyto organizace patří např.:

Za branou o.s. (www.zabranou.cz): občanské sdružení poskytuje pomoc rodinám osob ve výkonu trestu a osobám propuštěným z výkonu trestu. Pomáhá s hledáním práce, zajištěním ubytování, poskytuje poradenství.

Rubikon o.s. (www.rubikoncentrum.cz): občanské sdružení pomáhá lidem s trestní minulostí začlenit se do společnosti a uplatnit se na trhu práce, poskytuje dluhové poradenství, pomáhá s hledáním práce nebo zahájením podnikání.

Sananim o.s.(www.sananim.cz): občanské sdružení zaměřené na pomoc osobám drogově závislým nejen po výkonu trestu.

Armáda spásy (www.armadaspasy.cz): provozuje azylové domy, noclehárny a komunitní centra.

Diakonie Českobratrské církve evangelické (www.diakonie.cz): provozuje azylové domy, poskytuje poradenství lidem v nouzi.

Rytmus o.s. (www.rytmus.cz): občanské sdružení pomáhá sociálně znevýhodněným lidem, poskytuje pracovní poradenství a zajišťuje podporované zaměstnání.

Útočiště o.s.(www.utociste.cz): občanské sdružení pomáhá mužům ve věku do 26 let, zajišťuje ubytování, stravování, poradenství a zprostředkování rekvalifikace.

10.9.1 Sociální poradenství

Sociální poradenství poskytuje osobám v tíživé situaci potřebné informace, které jim pomohou řešit problémy. Sociální poradenství zahrnuje také zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje bezúplatně.

10.9.2 Azylový dům

Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci, které ztratily bydlení. Azylové domy poskytnutí stravu nebo pomoc při zajištění stravy, ubytování nebo pomoc při zajištění bydlení, pomoc při prosazování práv a zájmů, výchovné a vzdělávací činnosti. Služba se poskytuje za úplatu.

10.9.3 Kontaktní centrum

Kontaktní centra pomáhají osobám závislým na návykových látkách. Cílem je minimalizovat sociální a zdravotní rizika spojená se zneužíváním návykových látek. Služba obsahuje terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje bezúplatně.

10.9.4 Noclehárna

Noclehárny poskytují ambulantní služby osobám bez přístřeší, které zde mohou využít hygienické zařízení a přenocovat. Služba obsahuje pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy, poskytnutí ubytování, poskytnutí nebo zprostředkování informací. Služba se poskytuje za úplatu.

10.10. Postup založení e - mailové adresy na stránce www.seznam.cz:

- 1) Po spuštění internetového prohlížeče, zadáme do adresního řádku adresu **www.seznam.cz**
- 2) Vpravo nahoře klikneme na titulek Založit nový email
- 3) Do prvního pole napíšeme své uživatelské jméno, které jsme si vybrali. Nejčastěji je tvořeno kombinací jména a příjmení (např.: karel.novotny) a vybereme si jednu ze dvou možných přípon adresy (buď seznam. cz nebo email.cz). Hned během zadávání

kontroluje systém, zda vámi vybrané uživatelské jméno je volné, nebo zda si ho už někdo nezaregistroval. Pokud již uživatelské jméno zaregistrováno bylo, je nutné vybrat si jiné, nebo stávající nějak upravit (například doplněním číslovky). Je třeba si uvědomit, že uživatelské jméno, bude součástí emailové adresy a jméno, které nám, nebo kamarádům, může připadat vtipné, se již nemusí zamlouvat potencionálnímu zaměstnavateli. Pokud tedy uvedete do životopisu emailrudy.mlaticka@seznam.cz nebo jara.krasavec@email.cz může to případného zaměstnavatele po právu odradit.

- 4) Do dalšího pole napíšeme námi vybrané heslo. Heslo musí mít v případě stránky seznam.cz minimálně 6 znaků. Ideálním heslem je takové, které kombinuje malá a velká písmena společně s číslicemi. Absolutně nevhodným heslem je uživatelské jméno, jména dětí a manželky, přezdívky apod.
- 5) Do třetího pole napíšeme znovu stejné heslo a systém zkontroluje, jestli jsou obě hesla stejná a neudělali jsme při zadávání překlep. Jak při zadávání prvního hesla, tak při jeho potvrzení jsou znaky skryté za tečkami, tudíž heslo není viditelné
- 6) Nepovinnou položkou při registraci nové adresy je zadání kontaktního emailu. Zde se vyplní jiná, již aktivní mailová adresa, která může pomoci při zapomenutí hesla.
- 7) Dále vybereme ze seznamu rok narození a zatrhneme, zda jsme muž nebo žena.
- 8) Z dalšího pole si vybereme jednu z kontrolních otázek a do dalšího okna napíšeme na tuto otázku odpověď. V případě, že zapomeneme heslo, budeme systémem vyzváni, ať odpovíme na kontrolní otázku.
- 9) Do posledního pole opíšeme znaky z obrázku níže, což slouží jako ochrana před hromadným generováním e-mailových adres
- 10) Zatrhneme, že souhlasíme s podmínkami použití služeb Seznam.cz a klikneme na Založit účet
- 11) Na další stránce zatrhneme oblasti zájmu, ze kterých chceme, aby nám seznam posílal informační maily a novinky. Další možností je nezatrhávat nic, aby se nám nehromadili maily ve schránce. Klikneme na uložit a pokračovat.

Nyní máme aktivovanou svou mailovou adresu.

10.11. Finanční gramotnost

10.11.1. Co je to finanční gramotnost?

Finanční gramotnost by se dala popsat například takto:

Je soubor znalostí a dovedností, které člověku umožňují porozumět financím a správně s nimi zacházet v různých životních situacích.

10.11.2. Jak si založit přes internet bankovní účet?

Založení účtu online, čekání na kurýra nebo cesta na pobočku přes webové stránky si vyplníte žádost o založení účtu a všechny potřebné údaje (např. jméno a příjmení, rodné

číslo, email, adresu apod.) a po odeslání žádosti máte na výběr dvě možnosti: buď k vám přijde kurýr, anebo si zajdete na pobočku banky. To je nezbytný proces, aby vás banka dokázala identifikovat a ověřit. Např. u Equa bank, mBank, Zuno Bank.

Založení účtu online, zaslání dokumentů do banky, smlouva přijde poštou vám umožní založit účet online a potřebné další dokumenty bance zašlete sami poštou. Banka otevření účtu může podmiňovat i zasláním platby z jiného bankovního účtu, který je prokazatelně na vaše jméno a je uvedený v žádosti o účet, je to pak součást ověření. Až dokumenty dorazí do banky, případně následně platba, banka účet aktivuje.

Založení účtu kompletně online (bez pobočky, bez pošty, bez kurýra) umožňuje založit účet online bez nutnosti čekat na kurýra či posílat, tisknout smlouvu či posílat dokumenty poštou. Jednoduše vyplníte žádost, k žádosti přiložíte naskenované přílohy a odešlete. Do e-mailu pak dostanete potvrzení o založení účtu a poštou následně platební kartu. Např. u Česká spořitelna – online účet bez poplatků.

10.11.3. Půjčky

V dnešní době je celkem běžné, že si lidé v různých životních situacích vypomáhají bankovní či nebankovní půjčkou. Obchodníci nás ve výlohách, v reklamách a všude možně lákají na jejich produkty. Tady je nutné zachovat chladnou hlavu a pořizovat si věci, na které buď mám dostatek peněz, nebo jsou to tak důležité věci, kde stojí zato se zadlužit. V takovém případě platí pravidla, která je potřeba dodržovat, aby se z radosti na začátku nestaly velké problémy nakonec

Zlatá pravidla 10+1–pro úvěry a půjčky

Je nezbytné důkladně si promyslet:

1. Zda opravdu potřebuji finanční půjčku či není-li lepší počkat.
2. Zda budu schopen i v budoucnosti splácet půjčku či úvěr.
3. Raději se vyhnu nabídkám rychlých půjček bez ručitele, kde není uvedeno jméno a kontaktní adresa.
4. Pokud se společnost snaží uzavřít smlouvu jen u mě doma, je podezřelá.
5. Důvěřuji jen takové společnosti, kterou mi některý z mých známých na základě vlastní zkušenosti doporučil.
6. Pečlivě si propočítám výši úroku. Pokud mi bude společnost dávat jen údaje o úvěru a výši splátek, budu pozorný, nezřídka se skrývá nebezpečí pod RPSN.
7. V případě, že společnost vyžaduje zástavu, dávám si pozor na její výši. Často bývá výrazně větší než výše půjčky.
8. Pokud získám dojem, že společnost se mě snaží podvést, okamžitě s ní ukončím jednání!
9. Velmi si zvážím, zda si mohu dovolit být ručitelem. A za koho chci ručit.
10. Pokud již dlužím (i např. za složenku, blokovou pokutu) snažím se splatit včas i ty nejmenší dlužné částky.

Pokud něčemu nerozumím např. ve smlouvě o úvěru, rozhodně nebudu nic podepisovat ani v časové tísní, ani pod nátlakem. Vždy se raději poradím s odborníky!

10.12. Kam se jít poradit?

Asociace občanských poraden - sdružuje 40 občanských poraden, celkem v 66 místech ČR, které ročně zodpoví téměř na 70 tisíc dotazů www.obcanskeporadny.cz

SOS- Sdružení obrany spotřebitelů telefonické i e-poradenství, vydavatel časopisu dTest- www.dtest.cz

Poradna při finanční tísni – osobní, telefonické i e-poradenství, bezplatná linka 800 722 722 www.financnitisen.cz

Člověk v tísni – sdružení existuje od roku 1992, zaměřuje se na sociálně vyloučené, dluhové poradenství www.clovekvtisni.cz.

10.13. Finanční gramotnost

Definice základních pojmů

Akontace - Část ceny zboží pořizovaného na splátky, kterou klient hradí předem v hotovosti. Zbývající část ceny financuje leasingová firma nebo na něj poskytne úvěr splátková firma.

Anuita - Série pevně stanovených, shodných plateb, které jsou placeny jako splátky úvěru po dané konečné období, v pevně stanovených intervalech. S postupem splácení klesá v anuitní splátce podíl úroků a roste podíl úmoru.

Bezúročné období - Časový úsek, během kterého neplatí klient bance úrok za vypůjčené prostředky, které použil při bezhotovostních platbách. Využívá se u kreditních karet a je to období mezi provedením transakce kartou a datem splatnosti.

Bonita – schopnost řádně splácet své závazky

Debetní platební karta - Karta, kterou lze čerpat finanční prostředky pouze do výše disponibilního zůstatku na bankovním účtu, ke kterému byla vydána.

Dlužník - Osoba, která je povinna věřiteli splatit poskytnutou finanční částku včetně úroků.

Dražba - Veřejné jednání, jehož účelem je přechod vlastnictví k předmětu dražby. Licitátor se obrací na předem neurčený okruh osob přítomných na předem určeném místě s výzvou k podávání nabídek a při němž na osobu, která za stanovených podmínek učiní nejvyšší nabídku, přejde příklepem.

Exekuce - Nedobrovolné, vynucené splacení závazku vůči věřiteli z majetku dlužníka (prodej zastavené nemovitosti, obstavení platu či bankovního účtu, zabavení majetku apod.). Jde o krajní možnost, jak řešit nesplácený úvěr, pokuty, výživné apod., pokud odmítnete splácet závazky. Výkonem (vymáháním) je soudem pověřen exekutor.

Insolvence – neschopnost dostát svým závazkům

Insolvenční rejstřík – Informace o průběhu konkrétních insolvenčních řízení jsou veřejně přístupné na internetu na webových stránkách <http://www.justice.cz/>. I v běžném životě lze insolvenční rejstřík používat. Např. pokud plánuji koupit bytu, auta apod. (od firmy i fyzické osoby), můžu si prodávajícího v rejstříku prověřit. Přededu tím situaci, že nemám peníze, ani

zboží, pokud by prodávající byl v insolvenční a nesměl nakládat se svým majetkem. Takto si mohou prověřit i zaměstnavatele, ke kterému plánují nastoupit. Pozor, ne každý, kdo je v rejstříku uveden, je v platební neschopnosti. Je potřeba prostudovat všechny dostupné informace. Návrh na insolvenční může být mezi firmami použit i v rámci konkurenčního boje.

Jistina – nesplacená část půjčky, ze které jsou aktuálně počítány úroky

Kontokorent – Úvěr sjednaný k účtu, umožňující klientovi čerpat hotovost, kterou nemá (tzv. do mínusu). Klient je povinen v určité době, zpravidla jeden rok, úvěr splatit (dostat do plusu) a poté smí úvěr opět čerpat. Vzhledem k výši úroku je kontokorent vhodný na překlenutí krátkodobého nedostatku hotovosti např. úhrada nájemného před výplatou.

Osobní bankrot – neboli oddlužení – řešení úpadku fyzické osoby (dlužníka) buď splátkovým kalendářem se zpeněžením majetkové podstaty, nebo pouze zpeněžením majetkové podstaty. Může vyhlásit pouze soud, který předtím dlužník o osobní bankrot požádal.

RPSN – roční procentní sazba nákladů. Tento údaj jsou povinni zpřístupnit všechny subjekty poskytující půjčky nad 5 000 Kč. Ukazuje konečnou nákladnost úvěru, tím pomáhá vyhodnotit výhodnost poskytovaného úvěru

Ručitel - Osoba, která se zaváže převzít splácení celého úvěru, pokud jej nebude splácet dlužník. Proto je důležité být obezřetný před podpisem jakéhokoliv ručitelského závazku.

Směnka - Úvěrový cenný papír, obsahující zákonem přesně stanovené údaje, ze kterého vyplývá dlužnický závazek, který dává majiteli směnky nesporné právo požadovat ve stanovenou dobu stanovenou částku. Pokud jsou obsaženy veškeré náležitosti stanovené zákonem, platí i směnka napsaná na „papírovém kapesníku“

Splátkový kalendář - Přehled jednotlivých splátek, kterými je postupně splácen úvěr či jiný dluh. Často jde o přehled, v němž je uvedena přesná výše a datum splatnosti každé splátky.

Spotřebitelský úvěr - Úvěr poskytovaný soukromým osobám a domácnostem za účelem nákupu spotřebních předmětů, služeb, zařízení nebo stavby bytu nebo domu apod. Zpravidla bývá nižší úroková sazba než u úvěru hotovostních - neúčelových.

Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.

Definice finanční gramotnosti je strukturovaná. Finanční gramotnost jako správa osobních/rodinných financí zahrnuje tři složky: gramotnost peněžní, cenovou a rozpočtovou.

- Peněžní gramotnost představují kompetence nezbytné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí s nimi a dále správu nástrojů k tomu určených (např. běžný účet, platební nástroje apod.).
- Cenovou gramotnost představují kompetence nezbytné pro porozumění cenovým mechanismům a inflaci.
- Rozpočtovou gramotnost představují kompetence nezbytné pro správu osobního/rodinného rozpočtu (např. schopnost vést rozpočet, stanovovat finanční cíle a rozhodovat o alokaci finančních zdrojů) a zahrnuje i schopnost zvládat různé životní situace z finančního hlediska. Rozpočtová gramotnost zahrnuje vedle výše popsané obecné složky také dvě složky specializované: správu finančních aktiv (např. vkladů, investic a pojištění) a správu finančních závazků (např. úvěrů nebo leasingu). To předpokládá v obou případech orientaci na trhu různě komplikovaných finančních produktů a služeb, schopnost mezi sebou jednotlivé produkty či služby porovnávat a volit ty nejhodnější s ohledem na konkrétní životní situaci.

Centrum podpory podnikání Praha, o.p.s.
sídlo a fakturační adresa
K Náhonu 987/6
198 00 Praha 9

Regionální a projektová kancelář Kladno
Jos. Písaříka 1542
272 01 Kladno
tel: +420 323 608 661
mail: cPPP@cPPP.cz

www.cPPP.cz